

ZAKON O MEĐUNARODNOM PRIVATNOM PRAVU

—

NEKA OTVORENA PITANJA

Priručnik za polaznike/ice

Izrada obrazovnog materijala:

prof. dr. sc. Ivana Kunda,
Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci

Zagreb, travanj 2022.

Copyright 2022.
Pravosudna akademija

Maksimirска cesta 63, 10 000 Zagreb, Hrvatska
TEL 00385(0)1 2357 626 WEB www.pak.hr

Sadržaj

1. UVODNE NAPOMENE.....	4
2. STRUKTURA ZMPP	4
3. PODRUČJE PRIMJENE	5
4. OSNOVNI POJMOVI KAO KRITERIJI NADLEŽNOSTI ILI POVEZNICE	9
IZDVOJENA RECENTNA LITERATURA NA HRVATSKOM JEZIKU	12

1. UVODNE NAPOMENE

Zakon o međunarodnom privatnom pravu (dalje: ZMPP) usvojen je 2017. godine, objavljen u Narodnim novinama br. 101/2017. Njime su pitanja međunarodnog privatnog prava dobila posve novu dimenziju jer je ne samo izmijenio neka od ranijih rješenja, već je i nomotehničkim pristupom različit od prethodnih propisa, posebice Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima (dalje: ZRSZ).¹ Navedene izmjene uvjetovane su promjenama koje su nastupile u međuvremenu od donošenja ZRSZ, što uključuje nacionalne događaje poput osamostaljenja Republike Hrvatske i ulaska u Europsku uniju te okolnosti širih razmjera kao što su izraženja globalizacija i znatne migracije. U ovoj materijalu bit će riječi o tome koji su predmeti unutar područja primjene ZMPP, a potom i na koji način pojmiti njegovu strukturu te osnovne pojmove koji predstavljaju kriterije nadležnosti i poveznice.

2. STRUKTURA ZMPP

ZMPP se sastoji od **šest dijelova**.

Prvi dio čine opće odredbe koje određuju neke osnovne pojmove koji predstavljaju poveznice u kolizijskim odredbama ili kriterije u odredbama o nadležnosti. To su: državljanstvo, prebivalište, uobičajeno boravište i sjedište.

Dруги dio ZMPP odnosi se na mjerodavno pravo. Na samom početku uređeni su opći instituti kolizijskog prava, tj. popunjavanje pravnih praznina, utvrđivanje sadržaja stranog prava, upućivanje na strano pravo, mjerodavno pravo u slučajevima nejedinstvenih pravnih poredaka, klauzula izuzeća, javni poredak te pravila neposredne primjene. Slijede kolizijske odredbe za osobni status, stvarna prava i prava intelektualnog vlasništva, te obvezne, nasljedne i obiteljske odnose.

U trećem dijelu ZMPP uređeni su nadležnost i postupak, uključujući i dvostruku litispendenciju, osiguranje troškova postupka te mjere osiguranja i potvrda o propisima. Pored odredbi kojima se upućuje na druge propise, posebne odredbe o nadležnosti predviđene su poglavito za pojedine osobноправne i obiteljskopravne stvari.

Četvrti dio ZMPP obuhvaća odredbe o priznanju i ovrsi stranih sudskeih odluka kojima se definira pojam strane sudske odluke te propisuju prepostavke za priznanje i ovru strane sudske odluke, učinci stranih sudskeih odluka, mjesna nadležnost suda i rok za podnošenje pravnog lijeka protiv rješenja o priznanju i ovrsi strane sudske odluke.

¹ Sl. SFRJ 43/82, 72/82, NN 53/91 i 88/01.

Peti dio ZMPP sadrži odredbe kojima se uređuju posebne privatnopravne situacije državljana Republike Hrvatske u inozemstvu, poput sklapanja braka, poslova skrbništva, sastavljanja oporuke i ovjeravanja potpisa.

Šestim dijelom ZMPP propisane su prijelazne i završne odredbe.

3. PODRUČJE PRIMJENE

Člankom 1. ZMPP uređeno je pitanja **područja primjene s obzirom na vrstu pravnih odnosa**. Te je određeno da ZMPP uređuje tri tipična pitanja u vezi s **privatnopravnim odnosima s međunarodnim obilježjem**:

1. mjerodavno pravo;
2. nadležnost sudova i drugih tijela Republike Hrvatske i neka pravila postupka; te
3. priznanje i ovrha stranih sudskih odluka.

Vremensko područje primjene ZMPP je uređeno u člancima 80. i 81. kojim se previđa njegovo stupanje na snagu 29. siječnja 2021. namjesto ZRSZ. To se podudara s početkom primjene Uredbe Vijeća (EU) 2016/1103 od 24. lipnja 2016. o provedbi pojačane suradnje u području nadležnosti, mjerodavnog prava te priznavanja i izvršenja odluka u stvarima bračnoimovinskih režima (Uredba o bračnoj imovini)² i Uredbe Vijeća (EU) 2016/1104 od 24. lipnja 2016. o provedbi pojačane suradnje u području nadležnosti, mjerodavnog prava te priznavanja i izvršenja odluka u stvarima imovinskih posljedica registriranih partnerstava (Uredba o imovini partnera)³ kako bi se izbjegli višestruki režimi te izmjene ZMPP već na samom početku od važenja zakona.

Radi pravne sigurnosti, člankom 78. ZMPP posebno je propisano da se ZMPP primjenjuje na pravne odnose nastale od dana njegova stupanja na snagu i na postupke pokrenute od dana njegova stupanja na snagu. To, međutim, ostaje bez utjecaja na vremenske granice primjene međunarodnih ugovora koji su na snazi u Republici Hrvatskoj i pravno obvezujućih akata Europske unije.

Teritorijalno područje primjene ZMPP je ograničeno na nadležna tijela Republike Hrvatske pa on načelno nije primjenjiv pred tijelima stranih država, dok **personalno područje primjene** ZMPP nije ograničeno što znači da se primjenjuje na bilo koju osobu.

Hijerarhija među propisima međunarodnog privatnog prava definirana je člankom 2. ZMPP. Prema njemu, ZMPP se primjenjuje na odnose kojima se uređuju pojedina pitanja ako oni nisu uređeni pravno obvezujućim aktima Europske unije, međunarodnim ugovorima koji su na snazi u Republici Hrvatskoj i drugim zakonima

² SL L 183, 8.7.2016., str. 1.–29.

³ SL L 183, 8.7.2016., str. 30.–56.

koji su na snazi u Republici Hrvatskoj. u U članku 73. posebno se ističe hijerarhijski odnos kada je propisano da se odredbe toga dijela ZMPP (Dio 4. Priznanje i ovrha) primjenjuju na odgovarajući način na proglašenje ovršnosti stranih sudskeih odluka kada je to potrebno, u dijelu u kojem pravno obvezujućim aktom EU, međunarodnim ugovorom koji je na snazi u Republici Hrvatskoj ili drugim zakonom nije drukčije određeno.“ Dakle, prednost imaju međunarodni i izvori prava EU-a te svaki *lex specialis* u hrvatskom pravu.

U pogledu međunarodnih i propisa EU-a valja istaknuti da je zakonodavac u ZMPP pokušao nabrojiti sve takve propise kako bi sucima i odvjetnicima olakšao snalaženje u toj vrlo šarolikoj masi propisa raznorodnog porijekla i tematike. U tom smislu valja razumjeti upute koje je moguće pronaći na pojedine propise u člancima 15., 25., 26., 27., 28., 29., 30., 35., 40., 44., 45., 46., 48., 49., 50., 53., 54., 55., 65. i 69. Navedeno upućivanje može biti dvojake naravi: 1. informativno ili 2. proširujuće.

Informativno upućivanje je upućivanje na određeni propis različit od propisa u kojem je sadržano upućivanje, s ciljem da se tijelo promjene ili druga osoba osvijesti o postojanju propisa na koji se upućuje. Odredbe koje sadrže informativno upućivanje imaju samo deklaratorni učinak. Takva je primjerice odredba članka 25. stavka 1. ZMPP kojom je propisano da se pravo mjerodavno za ugovorne obveze određuje prema Uredbi (EZ) br. 593/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. lipnja 2008. o pravu koje se primjenjuje na ugovorne obveze (Rim I)⁴ unutar njezinog polja primjene.

Proširujuće upućivanje je upućivanje na određeni propis različit od propisa u kojem je sadržano upućivanje, s ciljem da se proširi područje primjene propisa na koji se upućuje izvan njegovog izvornog područja primjene. Odredbe koje sadrže proširujuće upućivanje imaju konstitutivni učinak, no on obvezuje samo nadležna tijela u državi koja je propisala taj proširujući učinak. Primjer takve odredbe je u članku 25. stavku 2. ZMPP kojom se predviđa da je pravo mjerodavno za ugovorne obveze koje su isključene iz polja primjene Uredbe Rim I, a za koje mjerodavno pravo nije određeno drugim zakonom ili međunarodnim ugovorom na snazi u Republici Hrvatskoj, određeno prema odredbama Uredbe Rim I koje se odnose na te ugovorne obveze.

Pregled takvih odredbi po dijelovima ZMPP dan je u donjim tablicama.

⁴ SL L 177, 4. 7. 2008., str. 6-16.

Tablica 1. Pregled upućujućih odredbi o mjerodavnom pravu

Broj članka	Pravni odnos	Propis na koji je upućeno	Informativno (I) i/ili proširujuće (P) upućivanje
15.	skrbništvo nad djecom	Haška konvencija o roditeljskoj odgovornosti	I
25.	ugovorne obveze	Uredba Rim I	I+P
26.	izvanugovorne obveze	Uredba Rim II	I+P
27.	prometne nesreće	Haška konvencija o prometnim nesrećama	I
28.	odgovornost proizvođača za proizvod	Haška konvencija o odgovornosti za proizvod	I
29.	naslijedivanje	Uredba Rim IV	I
30.	oblik oporuke	Haška konvencija o obliku oporučnih raspolažanja	I
35.	imovinski odnosi bračnih drugova	Uredba o bračnoj imovini	I
40.	imovinski odnosi u životnim partnerstvima	Uredba o imovini registriranih partnera	I
40.	imovinski odnosi izvanbračnih drugova	Uredba o bračnoj imovini	P
44.	odnosi roditelja i djece	Haška konvencija o roditeljskoj odgovornosti	I+P
45.	uzdržavanje	Haški protokol o uzdržavanju	I

Izvor: I. Kunda, *Upućivanje na propise Europske unije i međunarodne konvencije u Zakonu o međunarodnom privatnom pravu*, u: J. Barbić, *Međunarodno privatno pravo – interakcija međunarodnih, europskih i domaćih propisa*, HAZU, Zagreb, 2020, str. 38.

Tablica 2. Pregled upućujućih odredbi o nadležnosti

Broj članka	Pravni odnos	Propis na koji je upućeno	Informativno (I) i/ili proširujuće (P) upućivanje
46.	građanski i trgovački predmeti	Uredba Bruxelles I bis	I + P
48.	razvod, rastava i poništaj braka	Uredba Bruxelles II bis	I + P
49.	imovinski odnosi bračnih drugova	Uredba o bračnoj imovini	I + P
49.	imovinski odnosi u životnim partnerstvima	Uredba o imovini registriranih partnera	I + P
50.	odnosi roditelja i djece	Uredba Bruxelles II bis	I + P
53.	uzdržavanje	Uredba o uzdržavanju	I
54.	naslijedivanje	Uredba Rim IV	I
55.	ostali privatnopravni predmeti	Uredba Bruxelles I bis	P

Izvor: I. Kunda, *Upućivanje na propise Europske unije i međunarodne konvencije u Zakonu o međunarodnom privatnom pravu*, u: J. Barbić, *Međunarodno privatno pravo – interakcija međunarodnih, europskih i domaćih propisa*, HAZU, Zagreb, 2020, str. 39.

Tablica 3. Pregled upućujućih odredbi o priznanju i ovrsi

Broj članka	Pravni odnos	Propis na koji je upućeno	Informativno (I) i/ili proširujuće (P) upućivanje
65.	građanski i trgovački predmeti	Uredba Bruxelles I bis	I
65.	uzdržavanje	Uredba o uzdržavanju i Haška k. o naplati uzdržavanja	I
65.	roditeljska odgovornost	Uredba Bruxelles II bis i Haška k. o roditeljskoj odg.	I
65.	nasljedivanje	Uredba Rim IV	I
65.	imovinski odnosi bračnih drugova	Uredba o bračnoj imovini	I
65.	imovinski odnosi u životnim partnerstvima	Uredba o imovini registriranih partnera	I
69.	povreda zaštitnih odredaba	Uredba Bruxelles I bis	P

Izvor: I. Kunda, *Upućivanje na propise Europske unije i međunarodne konvencije u Zakonu o međunarodnom privatnom pravu*, u: J. Barbić, *Međunarodno privatno pravo – interakcija međunarodnih, europskih i domaćih propisa*, HAZU, Zagreb, 2020, str. 40.

PRIMJER 1

Gđa. Marija Lukić je direktorica trgovačkog društva Glagoljica d.o.o. sa sjedištem u Rijeci koje pruža turističke usluge. Njezino trgovačko društvo usmjereno je i klijentima izvan Hrvatske pristupajući im putem web-stranice www.glagoljica.eu. G. Boštjan Kovač, jedan od ranijih klijenata, 14. rujna 2021. godine na svojem osobnom blogu www.turizemnahrvaskem.si objavio je osvrт na neke turističke agencije i spomenuo je društvo Glagoljicu i njegovu direktoricu gđu. Lukić navodeći da, temeljem vlastitog iskustva, može reći da je njihova praksa nepoštena jer ne pružaju ono što nude i da redovito obmanjuju klijete. Ona je smatrala da je takva izjava povrijedila i nju i društvo kojem je direktorica te u travnju 2022. godine pokreće postupak u Hrvatskoj radi uklanjanja sporne objave i naknade štete.

Pitanja

1. Koji propisi uređuju međunarodnu nadležnosti i mjerodavno pravo?
2. Je li odgovor na pitanje 1. drukčiji ako je riječ o sporu protiv g. Kovača radi isplate najamnine za korištenje kuće za odmor u Poreču u vlasništvu društva Glagoljica d.o.o.?
3. Jesu li odgovori na pitanja 1. i 2. drukčiji ako veze sa Slovenijom zamijenimo vezama s Bosnom i Hercegovinom?

4. OSNOVNI POJMOVI KAO KRITERIJI NADLEŽNOSTI ILI POVEZNICE

Do sada u međunarodnom privatnom pravu nisu bili definirani bitni **pojmovi za određivanje nadležnosti ili mjerodavnog prava**, kao što su „prebivalište“, „uobičajeno boravište“ te „sjedište“. (Za državljanstvo postoje pravila o sukobu dva ili više državljanstava u članku 3. ZMPP.)

Na početku je važno spomenuti da su u načelu sve definicije u ZMPP primjenjive samo za svrhe odredbi u ZMPP (i eventualno drugih posebnih hrvatskih propisa o međunarodnom privatnom pravu), ali ne i propisa EU ili međunarodnih konvencija. To stoga što je tumačenje tih pojmove unutar propisa EU ili (multilateralnih) međunarodnih konvencija redovito nezavisno – autonomno – od nacionalnih poimanja.

U članku 4. ZMPP **prebivalište** je određeno kao „mjesto u kojem se fizička osoba nastanila u namjeri da u njemu trajno živi“. Ova definicija ima svoje uzore u inozemnim propisima o međunarodnom privatnom pravu i pokušava pojmu „prebivališta“, ranije shvaćanom izuzetno formalno, dati sadržaj. To je posljedica stanja u hrvatskom sustavu evidentiranja prebivališta koji je nedovoljno uređen odnosno ažuriran. Stoga prebivalište u članku 4. ZMPP nije više nužno ovisno samo o formalnoj potvrdi o prebivalištu, već i o stvarnim okolnostima kojima se dokazuju kriteriji iz definicije „nastanjenje“ i „namjera trajnog življenja“.

U članku 5. ZMPP **uobičajeno boravište** definirano je kao „mjesto u kojemu fizička osoba pretežno živi bez obzira na to je li njezin boravak ili nastanjenje u tom mjestu registriran ili dozvoljen. Pri utvrđivanju uobičajenog boravišta valja osobito uzeti u obzir okolnosti osobne ili poslovne prirode koje ukazuju na trajne veze osobe s tim mjestom ili njezinu namjeru da takve veze uspostavi“.

Iako su ova definicija i pomoćni elementi u određenoj mjeri odraz tumačenja u praksi Suda EU ili nacionalnih sudova u primjeni međunarodnih konvencija (posebno Haaških konvencija o međunarodnom privatnom pravu), valja imati na umu da su i definicija i elementi ograničeni na hrvatske nacionalne propise kao što je već prethodno naglašeno. Naime, ni uredbe EU ni međunarodne konvencije ne sadrže točnu definiciju, već je sadržaj pojma „uobičajeno boravište“ razvijan i nadograđivan kroz sudsku praksu i jedino ona može biti referentna za tumačenje ovoga pojma u uredbama EU i konvencijama. Doktrina je pokušala sumirati kriterije za „uobičajeno boravište“ u međunarodnom privatnom pravu EU. Evo primjera u odnosu na „uobičajeno boravište“ djeteta, koji je jednakopravljivo primjenjiv i na odrasle osobe.

"ravišta djeteta" određujući mjerila za njegovo utvrđivanje. Sumiraju li se tumačenja Suda EU-a, počevši od presude u predmetu *A*, može se zaključiti da je "uobičajeno boravište djeteta" zasnovano na dva temeljna kumulativna kriterija:

- fizička prisutnost na području neke države (objektivni kriterij) i
- dokazana namjera za stvaranje stabilnog života u zemlji (subjektivni kriterij).

Ovi kriteriji teže utvrđenju je li dijete postiglo određeni stupanj integracije u društveno i obiteljsko okružje jer to je ključna karakteristika uobičajenog boravišta. U nastavku su ovi kriteriji pojedinačno obrađeni, no svrha odvajanja isključivo je njihovo bolje razumevanje. Pritom treba imati na umu da su oni u konkretnim situacijama prosudbe i primjene međusobno snažno povezani i dopunjavaju se kao što je to pojašnjeno u nastavku ovoga rada.

Izvor: *I. Kunda, Uobičajeno boravište djeteta, u: M. Župan, Prekogranično kretanje djece u Europskoj uniji, Pravni fakultet u Osijeku, 2019., str. 301.*

Usporedbom ovog sumarnog prikaza prakse Suda EU i definicije iz ZMPP opažaju se određene razlike, pa je važno pripaziti na što se poziva kada se utvrđuje uobičajeno boravište. Bilo bi poželjno da su tumačenja toga pojma u hrvatskom međunarodnom privatnom pravu, koje po prvi put definira ovaj pojam, usklađena s ustaljenim tumačenjima u međunarodnom i europskom pravu. No to nije nužno

U članku 6. ZMPP definira **sjedište pravne osobe** kao „mjesto koje je kao takvo određeno u njezinom statutu ili drugom odgovarajućem aktu. Ako se sjedište ne može tako odrediti, smatra se da se ono nalazi u mjestu gdje se nalazi uprava pravne osobe.“

PRIMJER 2

Gđa. Emma Smith, državljanka Irske, i g. Luka Morić, državljanin Hrvatske, roditelji su dvoje trogodišnjih blizanaca rođenih u Hrvatskoj s dvostrukim državljanstvom. Dogovorili su se da će se preseliti u Irsku gdje je majka osnovala trgovačko društvo, pokrenula posao i sklopila ugovor kojim će klijentu pružati uslugu tijekom godine dana, dok je otac i dalje ostao zaposlen u Hrvatskoj koristeći rodiljini dopust. Nastanili su se u kući roditelja gđe. Smith, a na neodređeno su otkazali režije za stan u Hrvatskoj. Prodali su jedan od dva automobila, a drugim je g. Morić prevezao njihove stvari i psa u Irsku. U Irskoj su otvorili zajednički bankovni račun, a računi u Hrvatskoj ostali su im otvoreni radi primanja naknada za djecu i sl. Zbog interesa djece roditelji su odlučili da se g. Morić s djecom vrati u Hrvatsku početkom ljeta, što je bilo nakon tri mjeseca boravka u Irskoj. Također su odlučili da im se uskoro

pridruži i gđa. Smith i da se u rujnu svi zajedno vrate u Irsku (imali su povratne zrakoplovne karte). G. Morić je odmah po dolasku u Hrvatsku gđu. Smith obavijestio da se ne namjerava vratiti s djecom u Irsku. Gđa. Smith podnosi zahtjev za povratom djece i osporava očinstvo g. Morića.

Pitanje

U kojoj državi djeca imaju uobičajeno boravište? Može li hrvatski sud biti nadležan za ove zahtjeve na temelju uobičajenog boravišta djece?

IZDVOJENA RECENTNA LITERATURA NA HRVATSKOM JEZIKU

C. Honorati (ur. engl. izdanje) – I. Kunda (ur. hrv. izdanje), Priručnik uz Uredbu Bruxelles IIa, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2017., dostupno putem: <https://www.bib.irb.hr/918064>

T. Hoško, Novo uređenje međunarodnog privatnog prava u Republici Hrvatskoj – Zakon o međunarodnom privatnom pravu, Zakonitost, 2019., vol. 1, br. 1, str. 19.-31., dostupno na: <http://zakonitost.s11.novenaweb.info/hr/izdanja/?izdanje=9&clanak=206>

I. Kunda, Uobičajeno boravište djeteta, u: M. Župan (ur.), Prekogranično kretanje djece u Europskoj uniji, Pravni fakultet u Osijeku, 2019., str. 259.-315., dostupno putem: <https://www.bib.irb.hr/1033303>

I. Kunda, Međunaordnopravni odnosi, u: E. Mišćenić, Europsko privatno pravo: posebni dio, Školska knjiga 2021., str. 486.-555.

I. Kunda, Upućivanje na propise EU u Zakonu o međunarodnom privatnom pravu, u: J. Barbić, H. Sikirić (ur.), Međunarodno privatno pravo – interakcija međunarodnih, europskih i domaćih propisa, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2020., str. 21.-48., dostupno putem: <https://repository.pravri.uniri.hr/en/islandora/object/pravri%3A2177>

M. Župan, Novi Zakon o međunarodnom privatnom pravu, Hrvatska pravna revija, 2018., vol. 18, br. 2, str. 1.-12., dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/340335173_Novi_Zakon_o_medunarodnom_privatnom_pravu

M. Župan, M. Drventić, Prekogranične građanskopravne otmice djece, u: M. Župan (ur.), Prekogranično kretanje djece u Europskoj uniji, Pravni fakultet u Osijeku, 2019., str. 345.-379., dostupno na: <https://www.pravos.unios.hr/download/zupan-drventic-prekogranicne-gradansko-pravne-otmice-djece.pdf>